

Inriktningsdokument för period 2
av Mervärdesavtalet

2020-01-22

Innehåll

Bakgrund	3
Läget i kommunerna	4
Oskarshamns kommun	4
Befolkning	4
Sysselsättning	5
Kompetensförsörjning	6
Östhammars kommun	8
Befolkning	8
Sysselsättning	9
Kompetensförsörjning	10
Prioriterade behov	11
Oskarshamns kommun	11
Näringslivsutveckling	11
Kompetensförsörjning	11
Infrastruktur och kommunikationer	11
Boende, livsmiljö, service	11
Östhammars kommun	12
Näringslivsutveckling	12
Kompetensförsörjning	12
Infrastruktur och kommunikationer	12
Boende, livsmiljö, service	12
Utredningsbehov och tentativa förslag på insatser.....	14
Oskarshamns kommun	14
Östhammars kommun	15

Bakgrund

Mervärdesavtalet - ett avtal mellan SKB, SKB:s ägare, Östhammars och Oskarshamns kommuner - tillkom i september 2009. Avtalet stipulerar insatser som kommer att genomföras under två perioder, före respektive efter att alla erforderliga tillstånd erhållits gällande slutförvaret för använt kärnbränsle i Forsmark och en inkapslingsanläggning i Oskarshamn.

Det samarbetsavtal som tecknats anger att parterna genom insatser över tid ska skapa mervärden motsvarande ett belopp om 1,5 till 2 miljarder kronor, där det högre beloppet ska eftersträvas. Insatserna fördelar sig över två perioder. Period 1 är innan alla erforderliga tillstånd erhållits gällande slutförvaret för använt kärnbränsle i Forsmark och en inkapslingsanläggning i Oskarshamn, medan period 2 är under uppförande och initial drift av anläggningarna.

Mervärdesinsatserna beräknas fördelas mellan kommunerna på så sätt att i den kommun som utsetts för lokalisering av ett slutförvar, Östhammars kommun, skapas 25 % av mervärdena och i den andra kommunen, Oskarshamns kommun, skapas 75 % av mervärdena. Av mervärdesramen ska ca 20 % utfalla under period 1 och resterande 80 % under period 2. Insatser sker enligt avtalet inom följande områden:

- Utbildning
- Spin-off/stöd till innovationssystem
- Näringslivsutveckling
- Infrastruktur
- Besöksanläggning
- Breddning av arbetsmarknaden
- Särskilda satsningar inom energiområdet
- Huvudkontorsfunktioner
- Vidareutveckling av SKB:s laboratorium i Oskarshamn
- Kapselabrik
- Ersättning till kommunerna för medverkan i planering och genomförande av insatser

Under period 1 har värden om drygt 400 miljoner kronor skapats och fastställts av styrgruppen.

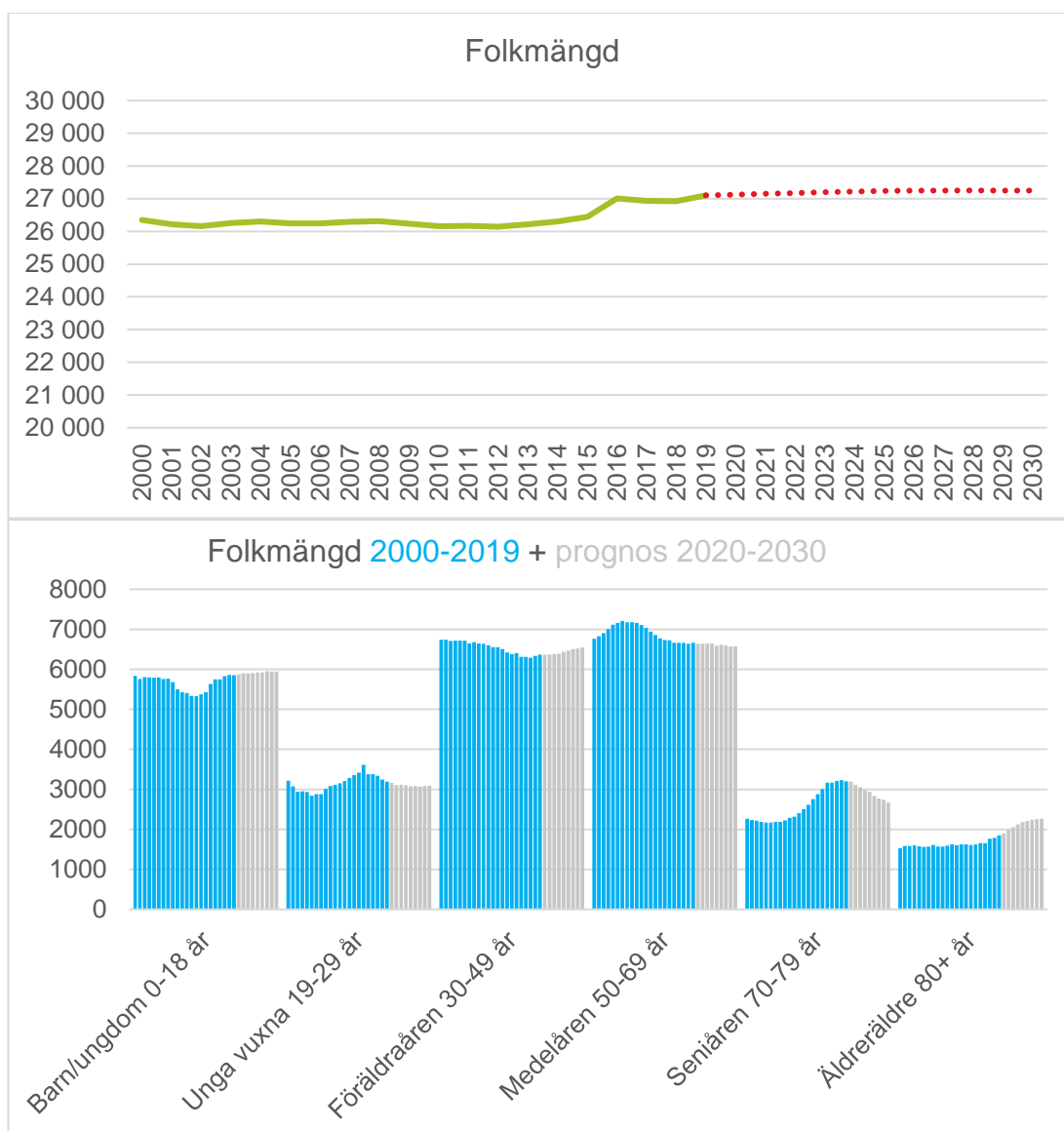
Föreliggande dokument pekar ut inriktningen på insatser i period 2 utifrån Mervärdesavtalet och den process som förevarit mellan SKB och Oskarshamns samt Östhammars kommuner.

Läget i kommunerna

Oskarshamns kommun

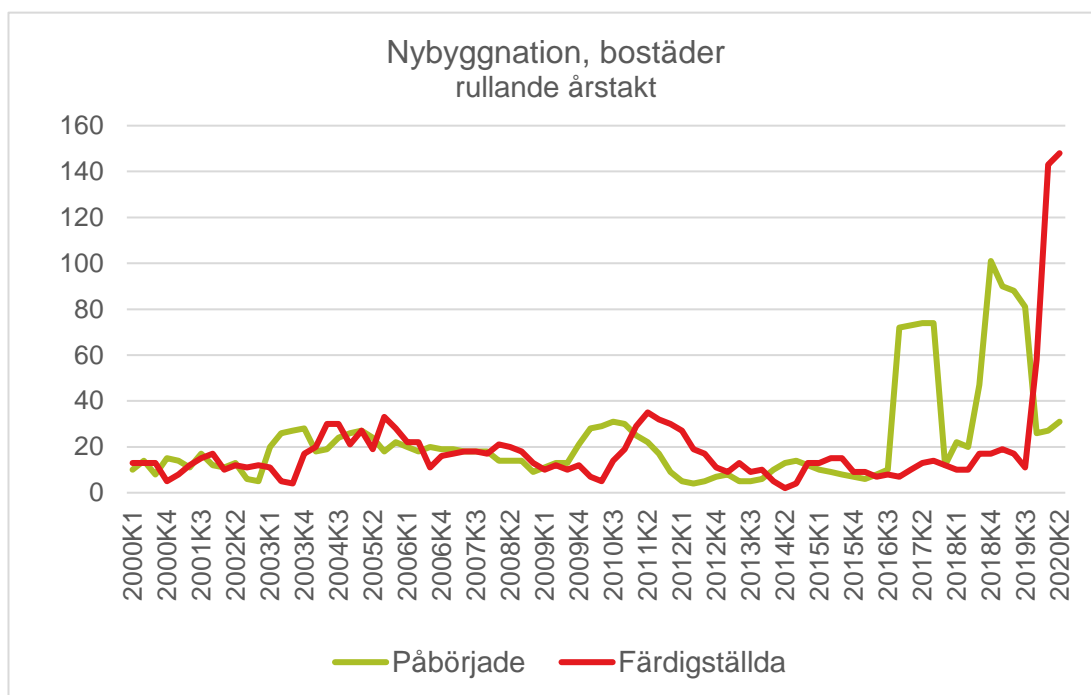
BEFOLKNING

Oskarshamns kommun har under 2010-talet ökat sin befolkning med ca 1 000 invånare, dvs ca 100 per år, och hade vid utgången av 2020 ca 27 100 invånare. Ökningen har framför allt skett till följd av en ökad invandring samt därtill ett i viss mån stärkt födelsenetto (skillnaden mellan antalet födda och antalet avlidna), som dock utmanas av en åldrande befolkning och sannolikt stigande dödstal kommande år. Flyttnettot gentemot övriga landet är fortsatt negativt och har inte stärkts under perioden. För att nå kommunens vision om 30 000 invånare år 2030 krävs en tre gånger så stark befolkningsökning, dvs ca 300 nya invånare per år, under hela 2020-talet. En mer försiktig prognos pekar på en stabil folkmängd det kommande decenniet.

Barnfamiljerna (0-18+30-49 år) har vänt en tidigare negativ trend och ökar åter i kommunen. En utplaning av den nedåtgående trenden kan vara på väg bland unga vuxna (19-29 år), liksom bland medelålders (50-69 år). Seniorerna (70-79 år) når sannolikt en topp under inledningen av 2020-talet. Antalet äldre äldre (80+) fortsätter däremot öka en bra bit in på 2030-talet i takt med att 40-talisterna kommer in i dessa åldrar. Försörjningskvoten (barn och ungdomar 0-19 år + pensionärer 65+ år per befolkning i yrkesaktiv ålder 20-64 år) är stigande, men planar troligtvis ut kring 0,9 de närmaste åren.

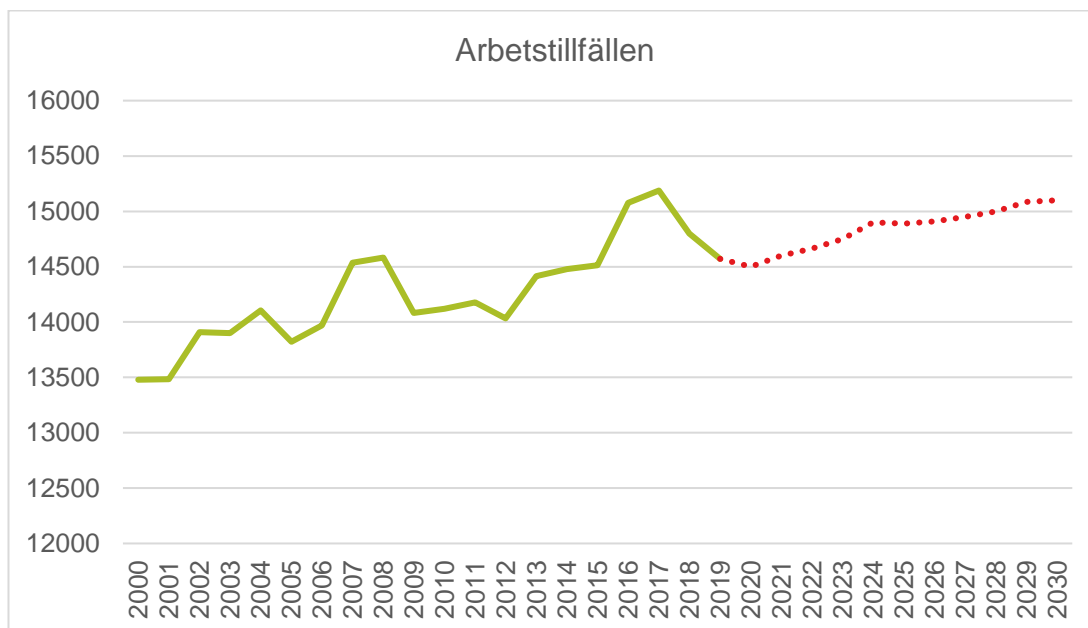
Det har skett en starkt koncentration av befolkningen till Oskarshamns tätort. Staden har ökat från 17 600 invånare år 2010 till 18 550 invånare år 2018 och således stått för hela kommunens befolkningsökning. Här har också skett en kraftig ökning i bostadsbyggandet på senare år, med såväl nya hyres- som bostadsrätter utöver de småhus som tidigare stått för merparten av nyproduktionen. Påbörjandetakten har dock avtagit markant under 2020, där såväl ett ökat färdigställande, dvs utbud, som Coronapandemin spelat in. Den fortsatta utvecklingen är starkt knuten till exploateringen av Inre hamnen. För att klara en nivå om 300 nya invånare per år krävs cirka 150 nya bostäder per år. Även vid en mer modest befolkningsstillväxt finns utrymme för nyproduktion i staden, om än mer begränsat och mer kopplat till specifika målgrupper, exempelvis äldre.

SYSSELSÄTTNING

Antalet arbetstillfällen i kommunen ökade med 1 067 åren 2010-2017, men har därefter minskat med 617 åren 2017-2019. Tillväxten drevs både av OKG (investeringar i reaktorernas säkerhet samt förlängd livslängd) och Scania (expansion samt implementering av ny hyttgeneration). Nedgången kan i sin tur relateras till OKG:s nedläggning av två reaktorer, medan arbetsmarknaden i övrigt utvecklats mer stabilt. Coronapandemin har emellertid inneburit nya utmaningar under 2020, inte minst inom besöksnäring och handel men även för byggbolaget Sizes, som genomgått rekonstruktion. SKB:s planerade investeringar och ökade behov inom offentlig sektor (demografiskt betingade behov) kan förväntas ge nya jobb under 2020-talet, men det behövs en bredare tillväxt för att kompensera för de arbetstillfällen

som försvunnit sedan 2017. En försiktig prognos pekar på drygt 15 000 arbetstillfällen år 2030, dvs 500 fler än idag.

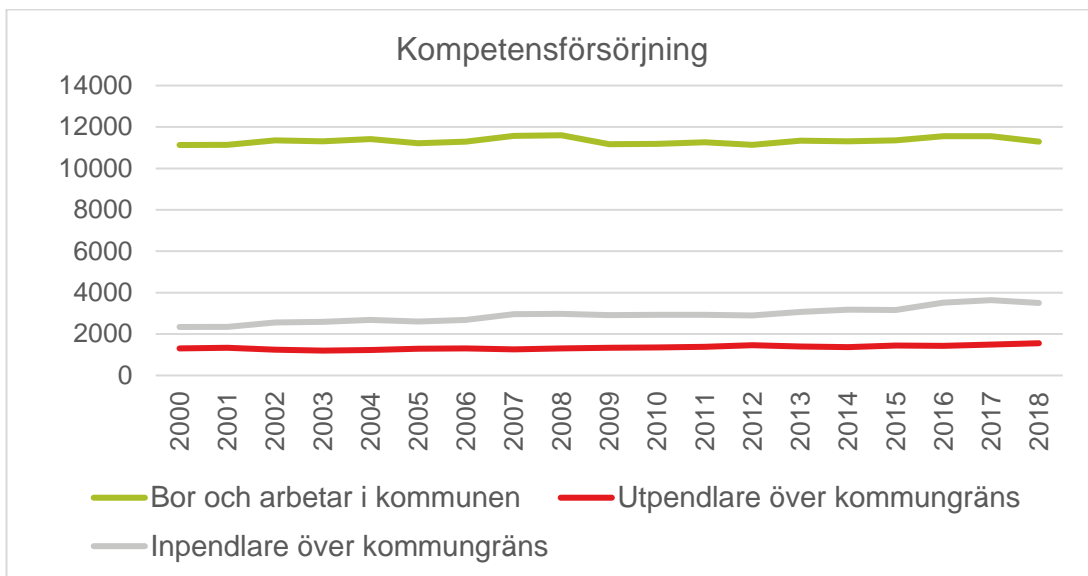

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

I princip full sysselsättning råder bland invånarna i yrkesverksam ålder, även om det skett en viss försämring i samband med de senaste årens nedgång på arbetsmarknaden. Antalet arbetssökande har ökat till 1 500 i november 2020 jämfört med 1 400 i november 2019. Omkring hälften av de arbetssökande är invandrare, merparten av utomeuropeiskt ursprung.

Även om de som både bor och arbetar i Oskarshamn dominerar arbetsmarknaden har kommunen under lång tid och i växande grad varit beroende av nettoinpendling för att tillgodose det lokala näringslivets kompetensbehov. Att den egna befolkningen i yrkesverksam ålder (20-64 år) minskat med ca 300 sedan 2010 är en bidragande faktor.

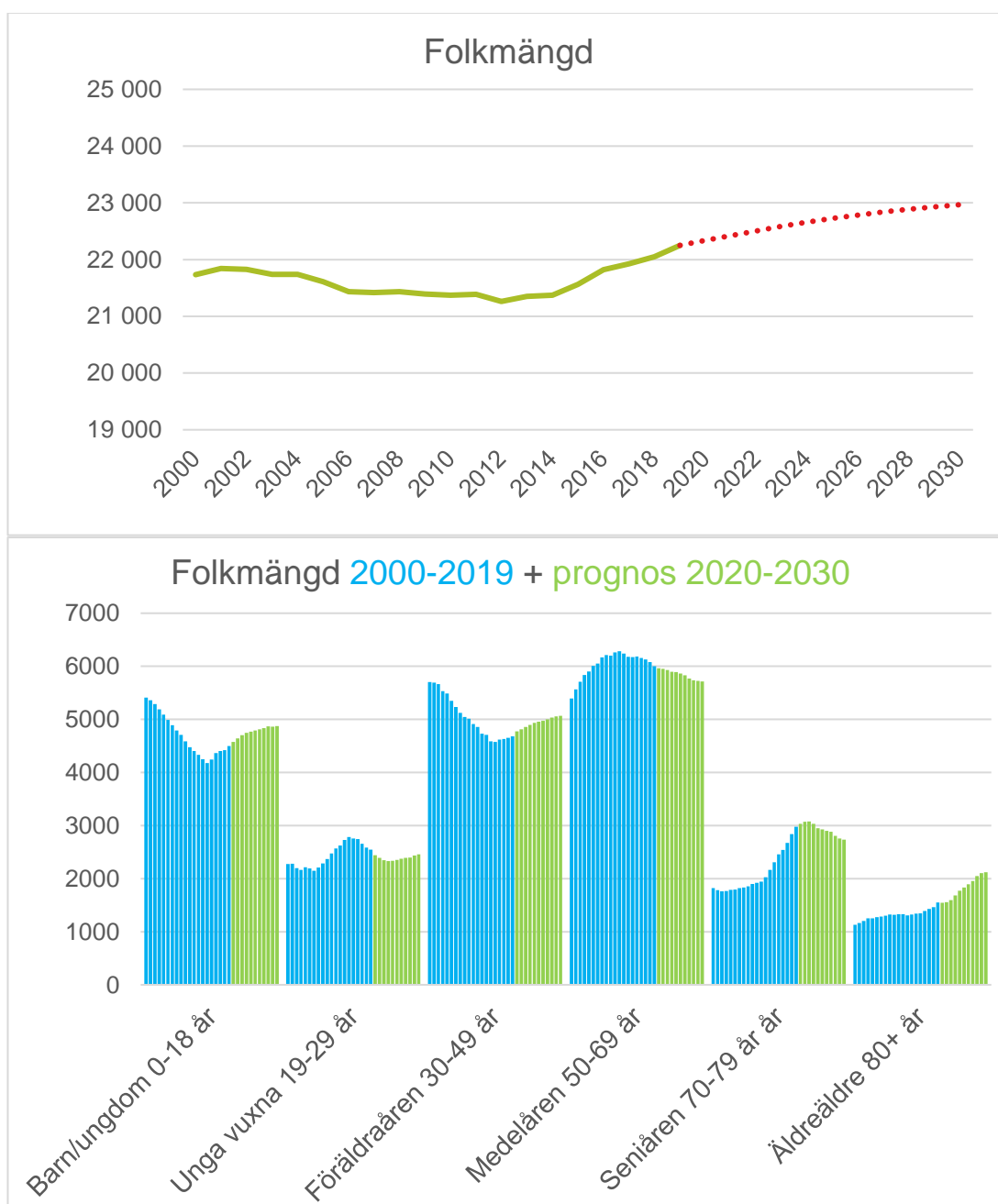
Bristen på arbetskraft inom Oskarshamns arbetsmarknad påverkar näringslivets expansionsmöjligheter och gör det svårare för nya verksamheter att växa fram. Det är framför allt svårt att rekrytera kvalificerad teknisk kompetens, vilket medfört en ökad inpendling från inte minst Kalmar, Mönsterås och Västervik. Utpendlingen ligger på en lägre och mer stabil nivå över tid. Rörligheten är viktig för att lösa kompetensbehoven, men också för att vara en attraktiv kommun att bo och arbeta i som del av Kalmarsundsregionen.

Östhammars kommun

BEFOLKNING

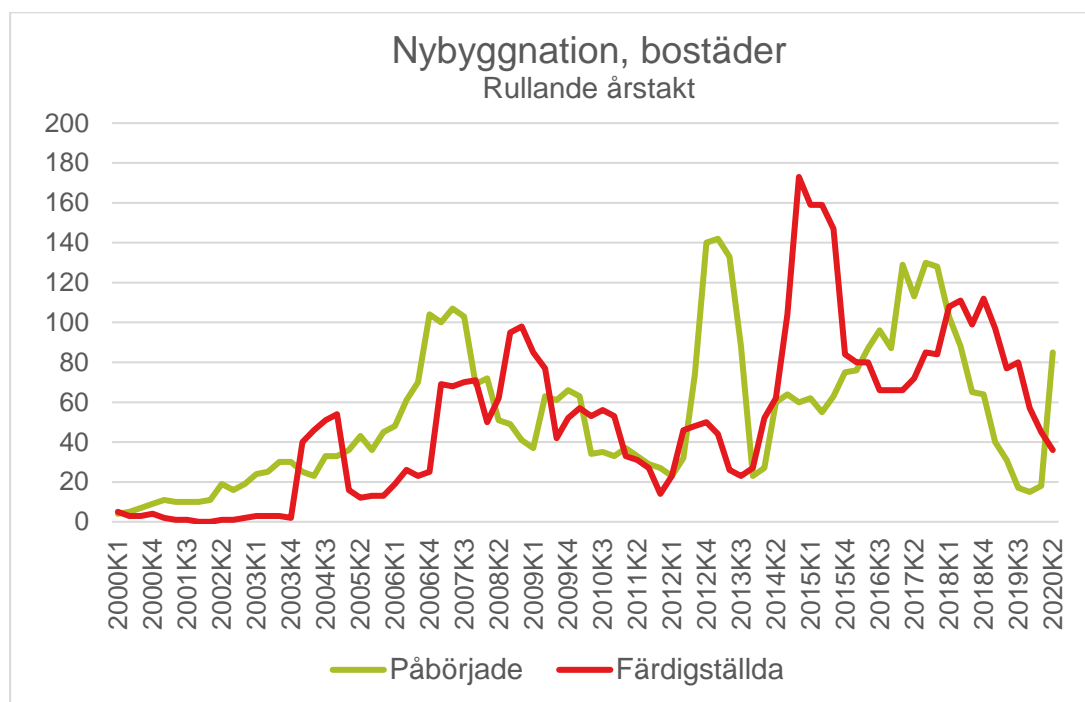
Östhammars kommun har under 2010-talet i princip nått sitt tillväxtmål om 100 nya invånare per år. Befolkningen har ökat med ca 900 invånare under perioden och uppgick vid utgången av 2020 till 22 250 invånare. Ökningen har framför allt skett till följd av ett starkt inrikes flytt-netto och en stabil invandring. Även födelsenettet (skillnaden mellan antalet födda och antalet avlidna) har stärkts på senare år, men utmanas av en åldrande befolkning och sannolikt stigande dödstal kommande år. Östhammar har blivit en tillväxtkommun med de utmaningar det för med sig vad gäller kommunal infrastruktur och service, där framför allt kapaciteten inom VA blivit ett hinder för fortsatt tillväxt. En försiktig prognos pekar likväl på en fortsatt tillväxt under 2020-talet, pådriven av en ökad efterfrågan på småhusboende i storstadsnära områden.

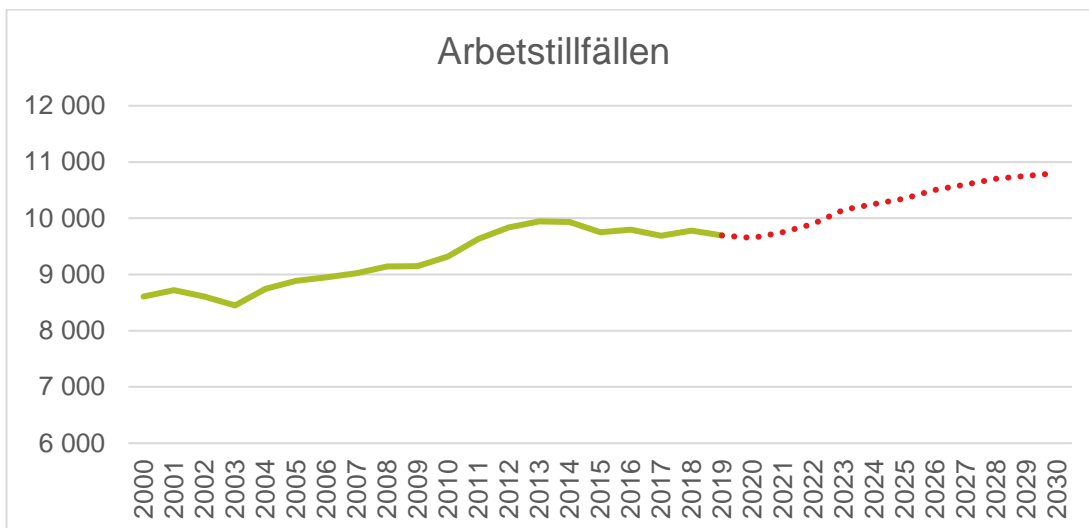
Barnfamiljerna (0-18+30-49 år) har vänt en tidigare negativ trend och ökar åter i kommunen. Det finns en nedåtgående trend bland unga vuxna (19-29 år) som bör plana ut under 2020-talet, medan antalet medelålders (50-69 år) fortsätter minska. Seniorerna (70-79 år) når sannolikt en topp under inledningen av 2020-talet. Antalet äldre äldre (80+) fortsätter däremot öka en bra bit in på 2030-talet i takt med att 40-talisterna kommer in i dessa åldrar. Försörjningskvoten (barn och ungdomar 0-19 år + pensionärer 65+ år per befolkning i yrkesaktiv ålder 20-64 år) är stigande, men planar troligtvis ut kring 1,0 om något år.

Befolkningstillväxten är koncentrerad till de större tätorterna Alunda, Gimo, Österbybruk, Östhammar och Öregrund, medan landsbygden minskat i befolkning. I några av de större tätorterna har det skett en ökning i bostadsbyggandet på senare år, med framför allt nya hyresrätter utöver de småhus som tidigare stått för merparten av nyproduktionen. Påbörjandet-akten har dock avtagit mot slutet av 2010-talet, där ett generellt byggstopp till följd av brister inom VA-försörjningen spelat in. Den fortsatta utvecklingen är starkt knuten till en lösning på VA-frågan samt en fortsatt utveckling av 288:an stråket. En tillväxt om 100 nya invånare per år förutsätter ca 50 nya bostäder per år, men potentialen är sannolikt större än så.

SYSSELSÄTTNING

Antalet arbetstillfällen i kommunen ökade med drygt 600 åren 2010-2014, men har därefter minskat med 236 åren 2015-2019, till följd av bland annat gruvbolaget Dannemora AB:s konkurs. Coronapandemin har däremot inte fått så stort genomslag i kommunen, då hotell och restauranger samt personliga och kulturella tjänster är förhållandevis små branscher i Östhammar och handeln präglas av de mer oundgängliga dagligvarorna. Tillväxten har främst relaterat till kärnkraftindustrin inkl. SKB:s verksamheter, byggsektorn samt de kommunala verksamheterna inom vård, skola och omsorg. Dessa kan även förväntas vara pådrivande i kommande års sysselsättningstillväxt, tillsammans med ett eventuellt återöppnande av Dannemora gruva som den nya ägaren planerar till 2024. Det finns även goda möjligheter till ett ökat bosättningsbaserat företagande, där Uppsala är en stor och viktig marknad och digitaliseringen kan möjliggöra för fler att arbeta från kommunen. En prognos, givet slutförvaret för använt kärnbränsle, pekar på ca 10 800 arbetstillfällen år 2030, dvs drygt 1 000 fler än idag.

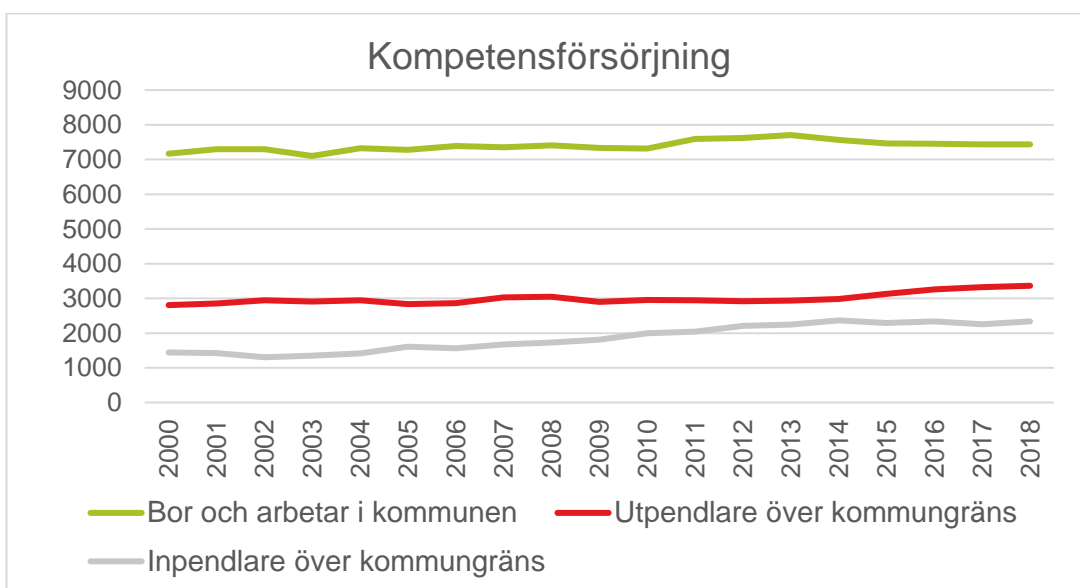

KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Det råder i princip full sysselsättning bland invånarna i yrkesverksam ålder, trots de senaste årens nedgång på arbetsmarknaden. Att den egna befolkningen i yrkesverksam ålder (20-64 år) minskat med ca 300 sedan 2010 är en bidragande faktor. Antalet arbets sökande har ökat till 830 i november 2020 jämfört med 760 i november 2019. Omkring 560 av de arbets sökande är av svenskt ursprung, dvs. en mindre del är invandrare och då främst utomeuropeiska.

De som både bor och arbetar i Östhammars kommun dominerar arbetsmarknaden, men arbetspendlingen är omfattande och ökar åt båda hållen, framför allt till/från Uppsala där den nya 288:an underlättat pendlingen. Det är svårt att rekrytera kvalificerad arbetskraft som ingenjörer och administrativ personal till kommunen och brist på personal inom vården. Bland yrkesverksamma inom vård och omsorg, men även inom bygg, är det många som söker sig till Uppsala för arbete. Utpendlingen är fortsättningsvis större än inpendlingen, men den senare ökar även från grannkommuner som Tierp och Norrtälje.

Rörligheten är viktig för en dynamisk arbetsmarknad i en kommun präglad av små orter, men Östhammar behöver vara en attraktiv kommun att både bo och arbeta i för att säkra den framtida kompetensförsörjningen. Både en ökad inflyttning och inpendling är sannolikt nödvändigt för att klara behoven vid en realisering av slutförvaret i kommunen.

Prioriterade behov

Mot bakgrund av läget i kommunerna samt mervärdesavtalets inriktning/intentioner och redan genomförda insatser, har behov inom ett antal områden prioriterats för mervärdesinsatser under period 2. Även om behov kan finnas också inom andra områden, är det främst med avseende på nedanstående kommande mervärdesinsatser bör utformas och genomföras. Prioriteringarna är på övergripande nivå och har tagits fram i dialog med kommunerna.

Oskarshamns kommun

NÄRINGS- LIVS- UTVECKLING

Det är angeläget att fortsätta arbetet med att bredda och förnya näringslivet i kommunen, inte minst mot bakgrund av en försvagad arbetsmarknad efter OKG:s nedläggning av två reaktorer, Coronapandemin och de strukturella problem som kommer av att "ligga bortom allfarvägarna". Oskarshamn behöver en mångsidigt växande arbetsmarknad som även underlättar för medflyttare att hitta jobb och karriärvägar i kommunen. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Etableringar, "inlokalisering" av företag
- SKB Nu (borgen, affärsutveckling, investeringsstöd)
- SKB-jobb
- Innovationsutveckling – nya produkter och marknader

KOMPETENS- FÖRSÖRJNING

Att matcha arbetskraften mot näringslivets behov och stärka tillgången på kompetens är av stor betydelse för att möjliggöra framväxten av nya verksamheter. Detta mot bakgrund av pågående strukturomvandling, svårigheter att rekrytera kvalificerad arbetskraft till kommunen och en krympande befolkning i yrkesverksam ålder (20-64 år). Åtgärder inriktas framför allt på:

- Profilerings/marknadsföring av arbetsmarknaden i Oskarshamns kommun
- Uppdragsutbildning, med fokus på bristyrken
- Samverkan med akademien
- Nyanländas etablering på arbetsmarknaden

INFRASTRUKTUR OCH KOMMUNIKATIONER

Tillgång till ändamålsenlig mark och lokaler för olika typer av verksamheter samt väl fungerande kommunikationer är viktigt både för näringslivet och för att skapa en attraktiv bostads- och arbetsmarknad som del av Kalmarsundsregionen. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Förskottering/medfinansiering av infrastrukturåtgärder
- Industrimark/-lokaler
- Logistikcentrum
- Väg 37/47
- Bredband (kapacitet, täckning)

BOENDE, LIVSMILJÖ, SERVICE

En attraktiv livsmiljö med god tillgång till bostäder och service är grundläggande för att locka fler att bosätta sig i Oskarshamn, öka utbudet av arbetskraft och därigenom stärka den lokala produktionsmiljön. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Bostadsbyggande (större borgen)
- Attraktiva livsmiljöer
- Centrum-/handelsutveckling
- Stöd till evenemang och föreningar
- Lokaler för kultur och idrott

Östhammars kommun

NÄRINGS- LIVS- UTVECKLING

Även om tillväxten och sysselsättningsmöjligheterna är goda i ett regionalt perspektiv, indikerar de senaste årens svaga utveckling ett behov att fortsätta arbetet med att stärka näringslivet i Östhammars kommun. Östhammar behöver vara en attraktiv kommun att både bo och arbeta i för att säkra den framtida kompetensförsörjningen. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Plankapacitet industrimark – både ÖP o DP
- Insatser för nya och befintliga företag
- SKB Nu (borgen, affärsutveckling, investeringsstöd)
- SKB-jobb

KOMPETENS- FÖRSÖRJNING

Att stärka tillgången på kompetens är nödvändigt för att klara kompetensförsörjningen till verksamheter i kommunen, i konkurrens med arbetsgivare i bland annat Uppsala kommun. Det är svårt att rekrytera kvalificerad arbetskraft, men också brist på personal inom vården. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Profilerings/marknadsföring av arbetsmarknaden i Östhammars kommun
- Ökat arbetskraftsutbud, inklusive breddad rekrytering
- Samverkan med akademin
- Nyanländas etablering på arbetsmarknaden

INFRASTRUKTUR OCH KOMMUNIKATIONER

En väl fungerande infrastruktur och goda kommunikationer är avgörande för kommunens fortsatta expansion och framväxten av nya verksamheter, däribland etableringen av slutförvaret för använt kärnbränsle och utbyggnaden av SFR. Åtgärder inriktas framför allt på:

- VA-försörjningen
- 288:an Gimo-Börstil
- Utvecklade pendlingsmöjligheter
- Elförsörjningen (överföringskapacitet)
- Industrimark, bl. a för logistikändamål
- Bredband (kapacitet, täckning)
- Hargshamn, utbyggnad av kaj

BOENDE, LIVSMILJÖ, SERVICE

En attraktiv livsmiljö med god tillgång till bostäder och service är grundläggande för att locka fler att bosätta sig i Östhammars kommun, öka utbudet av arbetskraft och därigenom stärka den lokala produktionsmiljön. Åtgärder inriktas framför allt på:

- Plankapacitet bostäder – både ÖP o DP
- Bostadsbyggande (större borgen)
- Befolka bostäder (fritidshus, oanvända hus)
- Stråket 288:an
- Attraktiva livsmiljöer - kvällsekonomi

- Attraktiva livsmiljöer – platsvarumärket
- Stöd till evenemang och föreningar

Utredningsbehov och tentativa förslag på insatser

Inför uppstart av period 2 har ett antal utredningsbehov identifierats, utgående från mervärdesprogrammets insatsområden och de prioriterade behoven. I några fall ges därtill förslag (från i detta fall kommunerna) på insatser att genomföra. Genom detta läggs grunden för kommande arbete inom mervärdesprogrammet samt skapas en beredskap för fortsatt värdeskapande i kommunerna.

Oskarshamns kommun

Utbildning

Givet pågående strukturomvandling och den nödvändiga matchningen av arbetskraften mot näringslivets behov, finns anledning att utreda vilka kompetensbehov som föreligger på kortare och längre sikt. Detta till grund för eventuella utbildningsinsatser och andra insatser i syfte att stärka kompetensförsörjningen i kommunen.

Spin-off/stöd till innovationssystem

En uppföljning av vilka konkreta resultat som uppnåtts inom området under period 1 behöver genomföras innan ytterligare insatser initieras inom området. Det råder fortsatt oklarhet gällande i vilken grad tidigare satsningar uppfyllt de mål som ställts, dvs utveckla nya affärsidéer och entreprenörer, utveckla nya tillväxtföretag samt skapa nya arbetstillfällen.

Näringslivsutveckling, breddning av arbetsmarknaden

Löpande arbete inom SKB Nu gällande business case för affärsutveckling, borgen och investeringsstöd i syfte att utveckla näringslivet i kommunen.

Infrastruktur

Det finns ett behov av att göra en lägesuppdatering av pågående arbete kring infrastruktur i kommunen, som grund till fortsatta diskussioner och prioriteringar kring hur mervärdena bäst kan användas för att stödja den fortsatta utvecklingen. Detta framför allt med avseende på vägar, industrimark och bredband.

Besöksanläggning

Det finns ett behov av att ta ett samlat grepp på lokalbehov inom kultur och fritid, däribland sådant som diskuterats gällande hockey, fotbollshall, evenemangshall etc. Mervärdena kommer sannolikt att spela en avgörande roll för att realisera en del av planerna. Viktigt att insatserna inte bara ersätter kommunala medel utan skapar just mervärden.

Särskilda satsningar inom energiområdet

Sondering av tänkbara business case inom koncernen

Huvudkontorsfunktioner

Löpande arbete genom SKB:s HR-funktion att lokalisera funktioner till kommunen.

Vidareutveckling av SKB:s laboratorium i Oskarshamn

Pågående arbete inom SKB att möjliggöra för det statliga forskningsinstitutet RISE att överta ansvaret för Äspölaboratoriet.

Kapselabrik

Projektering av anläggning, hanteras inom SKB

Ersättning till kommunerna

10 år enligt avtal. Förlängt 2020-2021. Kommunen ser fortsatta behov under period 2. Behöver preciseras och motiveras inför behandling i styrgrupp.

Livsmiljö/boende

Det finns ett behov av att göra en lägesuppdatering gällande bostadsplanering i kommunen, som grund till fortsatta diskussioner och prioriteringar kring hur mervärdena bäst kan användas för att stödja den fortsatta utvecklingen. Därtill en centrum-/handelsutredning, mot bakgrund av genomförda etableringar, handels strukturomvandling och den rådande utvecklingen i kommunen. Detta för att identifiera utvecklingsmöjligheter kopplat till utbudskomplettering och fysisk planering.

Östhammars kommun

Utbildning

Har varit i fokus under period 1. Inte prioriterat för insatser i period 2.

Spin-off/stöd till innovationssystem

Har varit i fokus under period 1. Inte prioriterat för insatser i period 2.

Näringslivsutveckling, breddning av arbetsmarknaden

Löpande arbete inom SKB Nu gällande business case för affärsutveckling, borgen och investeringsstöd i syfte att utveckla näringslivet i kommunen. Intresset från marknaden att etablera lager för e-handel i kommunen utreds genom extern konsult. Intresset att bilda en entreprenörscentral för att stärka lokala näringsidkares konkurrenskraft, bl a med tanke på slutförvaret, drivs vidare av SKB Nu i dialog med lokala aktörer.

Infrastruktur

Det finns ett behov av att göra en lägesuppdatering av pågående arbete kring infrastruktur i kommunen, som grund till fortsatta diskussioner och prioriteringar kring hur mervärdena bäst kan användas för att stödja den fortsatta utvecklingen. Detta framför allt med avseende på VA, elförsörjning, väg 288, bredband samt utbyggnaden av Hargshamn.

Besöksanläggning

Inte prioriterat för insatser i period 2.

Särskilda satsningar inom energiområdet

Sondering av tänkbara business case inom koncernen

Huvudkontorsfunktioner

Löpande arbete genom SKB:s HR-funktion att lokalisera funktioner till kommunen.

Ersättning till kommunerna

10 år enligt avtal. Förlängt 2020-2021. Kommunen ser fortsatta behov under period 2. Behöver preciseras och motiveras inför behandling i styrgrupp.

Livsmiljö/boende

Det finns ett behov av att göra en lägesuppdatering gällande bostadsplanering i kommunen, som grund till fortsatta diskussioner och prioriteringar kring hur mervärdena bäst kan användas

das för att stödja den fortsatta utvecklingen. Föreningslyftet ses därtill över vad gäller struktur och strategi för hur medlen tilldelas. Vidare är kommunen intresserad av att initiera två nya projekt med bäring på bostadsutveckling och inflyttning i orterna Alunda och Österbybruk där VA-läget är mindre bekymmersamt efter pågående åtgärder. 1) Tillväxtstrategi för specifika insatser i (period 2) Alunda (utbyggnadsplanering) under tre år till en beräknad kostnad om två miljoner kronor. 2) Projektledare för specifika insatser (stärkt attraktion/varumärke) i Österbybruk under tre år till en beräknad kostnad om två miljoner kronor. För dessa projekt utformas en mervärdesansökan att behandlas i styrgrupp när period 2 väl har inletts.